

Filozofija slobodnoga vremena *i sporta I.*

Uz temu

Slobodno vrijeme, dokolica, igra, stvaralaštvo i rad koncepti su bitni za oblikovanje identiteta čovjeka. Dokolica, »grčko čudo« (Zamarovsky), »majka filozofije« (Aristotel), »ne-svakidašnje u svakidašnjem« (Lefebvre), »stvaranje ni za nuždu ni za nasladu« (Blaženka Despot); dokolica kao nužnost ili kao luksuz; dokolica u odnosu spram besposlice, slobodnog vremena i rada; dokolica kao preduvjet za stvaralaštvo. Također i igra, kao jedan od »osnovnih fenomena ljudskog postojanja« (Fink) zahtjeva pažnju u širokome rasponu tumačenja: od fiziološko-bioloških (Spencer, Lazarus, Groos, Hall, Carr...), preko igre u odnosu spram istraživanja novog (Berlyne, Ellis, Hutt...), igre u emocionalnom (Freud, Erikson) i kognitivnom (Piaget, Vygotsky) razvoju ličnosti ili pak u sociokulturnim teorijama (Bateson, Mead) ili u suvremenim filozofskim raspravama (Fink, Wittgenstein, Suits, Huizinga, Gadamer i dr.). S industrijalizacijom se veza između rada i slobodnog vremena znatno mijenja, rad postaje centralna odrednica, dok je slobodno vrijeme »ono drugo vrijeme«, nestrukturirano, sporedno i manje značajno. Kao moguća područja promišljanja otvaraju se teme odnosa dokolice i slobode, odgoja, političkih sustava, ideala i stvarnosti, zatim pitanja povijesnih mijena od Grka do egzistencijalista, od sakupljača do potrošača, od djetinjstva do zrelosti, od slobode do neslobode, od rada do stvaralaštva.

U danom povijesnom trenutku potrebno je u diskurs o čovjekovom vremenu, razdijeljenom na vrijeme rada i ono izvan rada, uključiti i pitanje sporta. Filozofija sporta usmjerena je na konceptualnu analizu i istraživanje osnovnih ideja i pitanja sporta. Na općoj razini filozofija sporta nastoji promišljati o prirodi i nakani sporta, dok je u svojem istančanijem obliku orijentirana na uvide u različita područja filozofije koja doprinose sagledavanju njegove kompleksnosti. Priroda, metodologija, kao i predmetno područje filozofije sporta, u svojoj su biti samokritični, ali i podložni kritici – teško dohvatni, krhkih teorijskih konstrukcija i promjenjivih vodećih principa. Osjetljivost temeljnih odrednica filozofije sporta leži u specifičnosti predmeta. U sportu se križaju povijesne, kulturološke, ideološke, političke i socijalne struje; sport balansira u procijepu individualnoga i skupnoga, privatnog i javnog, rekreativnoga i profesionalnoga, između boli, sreće, uspjeha, uspona i padova; između svečanosti, rituala i igre.

Za razliku od ostalih znanosti, filozofija može sport razmatrati bez intelektualnoga tereta pretpostavljenog linearnog razvoja te sagledati raznovrsnost filozofskih pozicija. A gotovo svaka filozofska disciplina ima što za ponuditi filozofiji sporta. Tako se u užem smislu filozofija sporta može promatrati u svome doticaju s estetikom, etikom, bioetikom, socijalnom i političkom filozofijom, filozofijom prava, epistemologijom, filozofijom odgoja ili filozofijom prirode. Od antičke arene do modernoga stadiona, od spiritualnoga

odnosa prema tijelu do posvjetovljenja tijela, od rekreacije do re-kreacije, od uživanja do imperativa pobjede, od igre do rada... tematika sporta traži filozofsku pozornost.

Raznolikost pristupa proizašla iz raznovrsnosti filozofskih škola i tradicija otvara pitanje o mogućnosti jednoznačnog određivanja unutar filozofije sporta. No unatoč tome, ili upravo zato, filozofija sve suverenije, sigurnije i odlučnije ulazi u diskurs o sportu. Svoje mjesto pronalazi u konkretnim pitanjima koja to područje otvara: promišljanje spolnih, rodnih i dobnih razlika, svih oblika diskriminacije, eksploatacije i nesmiljene komercijalizacije; tematiziranje heroizma, paternalizma, uspjeha, pobjede, kao i sredstava za njihovo dostizanje, preuzimanje rizika, manipuliranje tijelom, mutilitacije, uporaba tehnologije, sraz prirodnog i artificijelnog, imperativ rekorda, ideja olimpizma, ali i rastuće ksenofobije u sportu, pitanje masovnih medija, mas kulture, kao i ekonomskih i političkih aspekata koji okružuju arene gladijatora novog doba. Sport kao (de)kultiviranje čovjeka, sport kao njegovo (de)naturaliziranje; kao svjedočanstvo napretka ili dokaz dekadencije. Je li sport jedan od »glavnih putova bijega od stvarnosti« ili upravo zrcalo našeg vremena?

Simpozij »Filozofija slobodnoga vremena i športa«, održan u organizaciji Hrvatskog filozofskog društva (Zagreb, 27.–29. studenoga 2009.), zamišljen je kao mjesto susreta različitih pozicija, teorijskih koncepcija i perspektiva s ciljem propitivanja konteksta naše svakodnevice. I upravo naša svakodnevica koja cijepa čovjeka na uloge, raščlanjuje ga i shematizira, zahtijeva transdisciplinarni, holistički pristup koji je i prevladavao u izloženim referatima autora iz Hrvatske, Makedonije, Srbije, Slovenije i Njemačke. Izbor tekstova u ovojme dvodijelnom tematskom bloku odražava raznolikost tema i pristupa te se nudi kao dobar početak sustavnog, kako filozofskog tako i interdisciplinarnog istraživanja tema slobodnoga vremena i sporta.

Ivana Zagorac